

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.104
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора філологічних наук, професора

БЯЛИКА ВАСИЛЯ ДМИТРОВИЧА

на дисертаційну роботу

КРАСІВСЬКОГО ОРЕСТА МИХАЙЛОВИЧА

**«СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНІВ
МАСМЕДІЙНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань

03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження Красівського О.М. виконано в руслі термінознавства, яке витлумачується як метатеоретична дисципліна, що охоплює у цій праці як власне теоретичне термінознавство, так і його прикладні, семасіологічні, ономасіологічні та функційні аспекти. Комплексний розгляд англійських термінів медіасфери, безперечно, набуває надзвичайної актуальності і є на часі.

З іншого боку, важливим для термінознавства є проблеми уніфікації, кодифікації, стандартизації та нормалізації термінологічного простору, що, значною мірою, виявляється через розкриття семантичного наповнення терміноодиниць та їх функціонування у відповідній галузі людської діяльності.

І, нарешті, дослідження Красівського О.М. має динамічний характер, який виявляється у фокусуванні уваги на неологічних процесах та міжмовних впливах на сучасні терміносистеми, де поява нових термінів зумовлена розвитком спеціального знання, як от: еволюції фахової мови, законів аналогії, мовної економії, тенденцій до однотипності та рекурентності, що додає йому актуальності.

Враховуючи зазначене вище, можна впевнено стверджувати, що обрана здобувачем Орестом Красівським тема дисертаційної роботи відзначається актуальністю та своєчасністю практичної проблематики у сучасному мовознавстві.

Дисертаційне дослідження здійснено в рамках колективної теми науково-дослідних робіт «Структурно-семантичні і функціональні характеристики

іноземномовної термінології» (шифр теми: 011U005530). Тему дисертації затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 58/11 від 28.11.2018 р., й уточнено протокол № 22/11 від 24.11.2021р.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їхня достовірність

Детальне ознайомлення із дисертаційним дослідженням Красівського О.М. дає підстави стверджувати, що автор при опрацюванні теоретико-методологічного підґрунтя галузевого термінознавства чітко дотримується основних принципів сучасної лінгвістики – антропоцентризму, експансіонізму, експланаторності та функціоналізму.

Слід відзначити, що теоретико-методологічне підґрунтя пропонованої дисертації спирається на вибірку фактичного матеріалу, що містить 1420 термінів на позначення мас-медійної сфери, відібраних із лексикографічних джерел, Інтернет – ресурсів та спеціальних текстів сучасної англійської мови у мас-медійній сфері. Власне, широке загальнонаукове тло дало змогу здобувачеві методологічно коректно й науково виважено визначити мету дослідження та окреслити завдання дисертаційної праці, які досить повно охоплюють зміст останньої.

Ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної праці Красівського О.М. визначається значною мірою логічною та завершеною структурою її дослідження.

У першому розділі роботи – «Теоретичні основи дослідження термінів масмедійної сфери в англійській мові» (с.27-54) – дисертант здійснив огляд праць вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення понять, які детермінують категорійно-поняттєвий апарат дослідження. Цей огляд передбачав також з'ясування історичних етапів еволюції термінів мас-медійної сфери.

У цьому ж розділі здобувач детально розглянув теоретико-методологічні засади та напрями дослідження термінології мас-медійної сфери у сучасній англійській мові. Важливе теоретичне значення має зроблений дисертантом висновок, що виявлення інваріантного компонента значення як семантичного диференціала призводить до розуміння численних смислових утворень (с. 54).

У другому розділі опонованої дисертації – «Методологія та методика дослідження термінів мас-медійної сфери» (с. 55-73) – здійснено відбір та обґрунтування корпусу досліджуваних термінів, а також запропоновано основні методологічні засади дослідження англійських термінів мас-медійної сфери. Окрім цього здобувач окреслює також загальнонаукові методи (абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, аналіз, опис) та власне лінгвістичні методи (структурно-семантичний аналіз, лінгвопрагматичний аналіз), які найбільш

оптимально висвітлюють сутність досліджуваного явища. В цьому ж розділі описано поетапну методику дослідження мас-медійних термінів у сучасній англійській мові.

У третьому розділі дисертаційного дослідження – «Структурні та смислові компоненти утворення термінів мас-медійної сфери» (с. 74-98) – автор розглядає термінологічний потенціал моно- та полісеманта мас-медійної сфери. Важлива увага приділяється здобувачем висвітленню феномену конверсивності у процесі творення термінів та з'ясуванню ролі узагальненого інваріантного значення у парадигматиці системи мови і численним змінним смислам у синтагматиці системи мовлення, при цьому семантична роль метафоризації у процесах термінотворення виявляється домінуючою.

У четвертому розділі «Семантичні та функціональні параметри термінів масмедійної сфери» (с. 99-126) проаналізовано синонімічно-антонімічні зв'язки у процесі формування англійської терміносистеми мас-медійної сфери. Здобувач акцентує увагу на контактуванні та взаємовпливі мов як засобу поповнення термінів мас-медійної сфери. В цьому ж розділі аналізується семантико-функційний потенціал термінів-неологізмів та термінів-запозичень мас-медійної сфери.

У цілому ж, опонована дисертація у структурному плані відповідає меті та завданням дослідження, оскільки вона містить анотації двома мовами, список опублікованих праць авторки, перелік умовних позначень, вступ, чотири розділи, висновки, список використаної літератури (292 найменування, з яких 51 – іноземними мовами), список використаних лексикографічних праць – 30 позицій, і додатку, який включає одноосібні праці автора, що відображають основні положення дисертації.

Загальний обсяг дисертації – 164 сторінок, основний зміст роботи викладено на 135 сторінках.

Усі розділи дисертації Красівського О.М. і роботу загалом завершують аргументовані висновки. Анотація стисло й чітко відображає основні положення та основний зміст наукового дослідження.

3. Новизна наукових положень і одержаних результатів

Положення наукової новизни відповідають визначеним завданням опонованої дисертації та кореспондуються з її загальними висновками. Новим, зокрема, є проведення здобувачем комплексного аналізу англійських термінологічних одиниць у мас-медійній сфері. Певною новизною відзначається застосування структурно-семантичного та лінгвопрагматичного методів для виявлення функцій досліджуваного терміна у конкретній фаховій та мовленнєвій реалізації. Нову сторінку в українському мовознавстві відкриває також застосування методики “значення-смысл”, який може гармонійно доповнити експериментальні методики у цій галузі. Новою також є

запропонована методика виявлення смислотвірного навантаження мас-медійного терміна та його семантичного потенціалу.

Сформульовані здобувачем положення наукової новизни повною мірою відображають його внесок у розвиток науки та досліджуваної проблематики. Отримані автором наукові результати та висновки у дисертації характеризуються високим рівнем обґрунтованості і достовірності, що забезпечується використанням низки загальнонаукових (абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, аналіз, опис) та власне лінгвістичних методів, зокрема таких, як: структурний, семантичний, дефініційний, лінгвопрагматичний аналізи.

На особливу увагу заслуговує методика “значення-смысл” у дослідженні англійських термінів мас-медійної сфери, яка ґрунтується на двох принципових положеннях: на розмежуванні двох різнопланових компонентів інваріантного значення у парадигматиці мови і змінного компонента у синтагматиці мовлення та на відношеннях опозицій, тотожних понять за диференційними ознаками, які є основою протиставлення.

Важливими, на нашу думку, є запропоновані автором механізми експлікації структурно-семантичних та прагматико-функційних аспектів термінів для розкриття їх семантичного та функційного потенціалу. Позитивної оцінки заслуговує запропонований здобувачем опис англійського термінологічного простору мас-медійної сфери. Вагомим результатом роботи вважаємо використання аналізу вторинної номінації у процесі творення термінів мас-медійної сфери та ролі метафорики, неологізації і запозичень у ньому.

За результатами дослідження отримали подальший розвиток низка вагомих положень, а саме:

– уточнення понятійно-категорійного апарату дослідження та розглянуто таке:

Термінологія засобів масової комунікації є лексичним пластом, у якому найвиразніше аналізуються результати іноваційних процесів, запозичень, міжмовних впливів і контактування мов, семантичний вектор, який еволюціонує від лексикографічних джерел (у статиці) до його реалізації у динаміці (спеціальних текстах) сучасної англійської мови (п.п. 1.2; п.п. 1.3);

– конкретизація дефінітивних ознак терміна як підтипу лексичної одиниці англійської мас-медіасфери. Термін витлумачується як слово або словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної спеціальної галузі науки і техніки, які вступають у системні зв'язки з іншими словами та словосполученнями, утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та часі цілісну терміносистему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та емоційно-експресивною нейтральністю (п.п. 1.3);

- висвітлення системних та структурних особливостей досліджуваної терміносистеми. Лексико-семантичний аналіз термінів мас-медійної сфери відзначається системністю і конкретністю взаємопов'язаних та взаємозумовлених елементів, що становлять інтеграційне ціле, де системність дозволяє уникнути полісемії та набути моносемності у межах відповідного термінологічного поля;
- аргументація семантичних характеристик терміна. Інваріантне значення терміна мас-медіа виконує роль чинника міжсистемного функціонування та функцію семантичного ядра (інваріанта), конкретизуючи й деталізуючи спеціальне значення терміна мас-медійної сфери, уточнюючи інформацію на підставі диференційної ознаки (п.п. 3.1);
- з'ясування ролі метафоризації термінів у їх генезі. Метафорика мас-медійної терміносистеми відображає її внутрішню сутність у плані структури, семантики та функційного потенціалу як одне ціле без втрати його значення. Метафоризація фахової мови мас-медіа увиразнює її та надає їй нового семантичного колориту, є важливим чинником передачі внутрішніх смислів у процесі фахового ситуативного спілкування (п.п. 3.3);
- уточнення статусу терміна-неологізму у досліджуваній терміносистемі. Неологізм мас-медійної сфери здобувач трактує як нове слово (терміносполучення), за формою або за змістом, новостворений термін або фраза, що перебувають у процесі входження у загальний узус, що не включені до державного стандарту реєстрації, кодифікації та стандартизації фахової мови (п.п. 4.3);
- окреслення ролі запозичень у формуванні досліджуваної терміносистеми. Запозичення мас-медійної терміносистеми є елементом міжмовних впливів (слово – термін, морфема, синтаксична конструкція тощо), які проникли з однієї мови до іншої внаслідок мовних контактів, а також сам процес контактування мов. Запозичення термінологізованих понять з іншим мов обумовлюється потребою експлікування реалій науково-технічного процесу чи наукових досягнень мови донора та реципієнта (п.п.4.2; п.п.4.3).

У дисертації сформульовані й інші висновки та пропозиції, що мають наукову новизну, теоретичне і прикладне значення. Усі елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх рівень обґрунтованості відповідає нормативним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

4. Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

У дисертації Красівського О.М. здійснено теоретичне узагальнення та нове розв'язання наукового питання, оскільки результати дослідження

сприяють поглибленню уявлень про важливі для сучасного мовознавства і термінознавства формальні й змістові особливості функціонування термінологічних одиниць. Отримані результати, безперечно, розширюють і доповнюють теоретичні й наукові аспекти дослідження з термінознавства взагалі та галузевого термінознавства, зокрема. Теоретична значущість роботи полягає також у виявленні іманентних комунікативно-релевантних ознак термінів, які забезпечують функційні можливості у їх фаховій реалізації. Теоретичний інтерес для термінознавства становить опис терміна із властивим йому абстрагованим інваріантним компонентом, який набуває різних контекстуальних диференційних смислів. Для теорії термінознавства вагомим є обґрунтування статусу термінології мас-медійної субмови як окремої галузевої терміносистеми з її понятійно-термінологічним апаратом, лексико-семантичним, прагмалінгвістичним потенціалом.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані в курсах з лексикології (розділи “Слово як базова одиниця мови”, “Термін та терміносистема”, “Методи дослідження термінологічної лексики”, “Словотвір”, “Семантика мовних одиниць”), у спецкурсах із термінознавства, неології, лекційних курсах з медіалінгвістики, викладанні англійської фахової мови для студентів гуманітарних факультетів, укладанні спеціальних словників галузевих термінів.

5. Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях

За результатами наукового дослідження опубліковано 10 наукових праць: 3 статті у співавторстві у наукових фахових виданнях, 3 статті у наукових фахових виданнях України належать особисто авторові, 2 статті у зарубіжному спеціалізованому виданні, 3 праці апробаційного характеру; кількість та якість публікацій здобувача відповідають нормативним вимогам, що встановлені для здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи та публікацій здобувача ступеня доктор філософії Красівського О.М. дає можливість стверджувати, що прояви академічної недоброчесності відсутні (плагіат, самоплагіат, фальсифікація, фабрикація тощо). При формуванні тексту наукової роботи, наукових публікацій, тверджень, аналітичних, статистичних даних у роботі є посилання на джерела інформації та загалом дисертація відповідає вимогам Закону України «Про авторське право і суміжні права».

7. Ідентичність тексту анотації та основних положень дисертації

Порівняльний аналіз тексту анотації та основних положень дисертаційної роботи Красівського О.М. підтверджує їхню відповідність. Анотація не включає інформації та матеріалів, які б були відсутні у тексті роботи. Обидва документи оформлені та укладені відповідно до вимог, що встановлені Міністерством освіти і науки України.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту і оформлення дисертаційної роботи

Як і будь-яка самостійна, оригінальна дослідницька робота, присвячена актуальній мовознавчій проблематиці, дисертаційна робота Красівського О.М. викликає певні зауваження, що потребують додаткової аргументації, а також необхідність звернути увагу на деякі дискусійні положення, які можуть бути враховані у подальших наукових розвідках автора.

Даючи позитивну оцінку науковим здобуткам автора та їхній практичній значущості, важливо вказати на окремі зауваження, що мають дискусійний характер та є підставою для їхнього обговорення, зокрема:

- потребують кількісної репрезентації частиномовні і словотвірні характеристики термінів мас-медіа;
- для демонстрації процесу творення метафоричних смислів на позначення мас-медійної термінології доцільно було б залучити методику реконструкції метафор за Дж. Лакоффом і М. Тернером;
- варто було б розлогіше описати термін “семантичний диференціал”, який інтегрує у собі не лише структурно-семантичні, а й функціонально-концептуальні ознаки феномену семантичного інваріанта;
- мовний аналіз наукової праці доволі різномірний, тому було б доцільно додати традиційний для термінознавчих досліджень підрозділ у вигляді, скажімо, лексико-семантичних груп;
- до бібліографічного апарату дисертації бажано додати більш новітньої літератури;
- у тексті наукової праці необхідно усунути технічні огріхи й одруки;
- в опонованій дисертації слід було б також уточнити деякі поняття, які є важливими в методологічному плані.

Водночас зазначені вище зауваження і недоліки не применшують наукову та практичну значущість дисертаційної роботи, високого рівня її виконання, на наш погляд, окремі з них авторові доцільно врахувати у своїй подальшій науковій праці. Висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та пропонуються до дискусії у процесі публічного захисту.

9. Загальний висновок і оцінка дисертації

Аналізуючи наукову роботу та враховуючи актуальність теми дисертації в умовах безперервних змін та викликів у сучасній науці про мову варто наголосити, що зазначені вище рекомендації і зауваження не применшують наукову і практичну значущість роботи Красівського О.М. та не впливають на високу її оцінку. Анотація й опубліковані дисертантом наукові праці відповідають змісту дисертації, відображають суть основних наукових напрацювань і отриманих результатів. Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертаційна праця Красівського О. М. на тему: **«СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНІВ МАСМЕДІЙНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»** відповідає спеціальності 035 «Філологія» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові наукові обґрунтовані результати, що розв'язують поставлені завдання у ракурсі визначення та встановлення особливостей термінів мас-медійної сфери сучасної англійської мови та їх вплив на вітчизняну філологічну науку, а її автор – Красівський Орест Михайлович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035«Філологія».

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри комунікативної
лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Василь БЯЛИК